

XX века. Своеобразие состоит в том, что весь этот комплекс архивных документов был создан усилиями спецслужб, известных на весь мир отнюдь не научной работой. Нельзя не отметить также роль учеников и соратников Николая Владимировича, без которых вообще не было бы начато дополнительное расследование: они дополнили следственное дело многочисленными материалами (эти материалы они послали в прокуратуру для обоснования необходимости реабилитации)» (с. 32).

В книге представлены документы наименее исследованных периодов жизни Н.В. Тимофеева-Ресовского — пребывания в Германии (1925—1945) и на Лубянке (1945—1946). Это 208 документов, проанализированных и про-комментированных Я.Г. Рокитянским с использованием большого числа других архивных и печатных источников. Документы тщательно отобраны, потому представляют интерес не только с познавательной, но и с литературной точек зрения.

Вступительная статья Я.Г. Рокитянского в книге «Рассекреченный Зубр» — это фактически самостоятельная книга объемом 160 страниц (плюс 60 страниц комментариев к документам). В ней на серьезной научной основе проведен историографический и текстологический анализ не только представленных в книге документов, но и обширного корпуса опубликованных источников о жизни и деятельности Н.В. Тимофеева-Ресовского с выявлением их особенностей, ошибок, недостатков и фактологических лакун.

Я рекомендую книгу «Рассекреченный Зубр» не только историкам науки, но широкому кругу читателей, тем, кто читал ранее «Зубра» Даниила Гранина, и тем, кто не читал эту книгу, но хочет познакомиться с самобытной, масштабной личностью выдающегося ученого XX века с драматической судьбой.

В.І. Оноприєнко,
д-р філос.наук, професор

Морська геологія і екологія в науково-технічному журналі «Екологія довкілля та безпека життєдіяльності»

У 2001 році побачив світ науково-технічний журнал «Екологія довкілля та безпека життєдіяльності», заснований товариством «Знання» України сумісно з Національною академією наук, Міністерством освіти і науки й Міністерством екології та природних ресурсів України (свідоцтво про реєстрацію серії КВ № 5226 від 21.06. 2001 р.).

Минуло п'ять років з часу виходу першого номера журналу. За ці роки редколегія (головний редактор — проф. О.Ю. Митропольський) науково-технічного видання знайомила наукову спільноту України та інших держав з різномірною інформацією: як з теоретичними проблемами загальної екології, так і з питаннями прикладної екології, техногенної безпеки, раціонального використання природних ресурсів, медико-біологічними аспектами життєдіяльності людини, еколого-економічними та правовими проблемами. Не залишилися поза увагою методи досліджень та математичне моделювання у різних напрямах екології, питання інженерної екології, екологічний моніторинг як суші, так і акваторії Світового океану. Постійна

увага приділяється проблемі екологічної освіти, яка є ключовою у вирішенні питання підвищення екологічної культури широких верств населення.

З перших днів свого існування дане видання залучило до співпраці науковців, викладачів вузів та технікумів, аспірантів, докторантів, інженерно-технічних працівників промислових підприємств, фахівців державних органів влади та місцевого самоврядування, управління та інспекцій держнагляду, управління у справах надзвичайних ситуацій, активістів громадських природоохоронних організацій.

Журнал друкує статті за єдиною структурою (згідно з Постановою Президії ВАК України від 15.01.2003 р. № 7-05/1): вступ, теоретико-методологічна частина, обговорення отриманих результатів, висновки. Друкаються також короткі повідомлення, що містять відомості про наукові дослідження і технічні розробки, науково-технічні рекламні матеріали, повідомлення про конференції та офіційні документи.

Мова друку українська, російська чи англійська, і це робить журнал доступним для вчених близького та дальнього зарубіжжя. Наклад журналу складає 500 примірників, періодичність — шість разів на рік. Журнал атестований ВАК України як фаховий щодо геологічних, географічних та технічних наук. Такий синтез наук є логічно обґрунтovаний і виважений. Зазначимо, що в 1980 році на XXVI Міжнародному геологічному конгресі (м. Париж) було визнано, що геологічне середовище як частина літосфери задіяне в господарській діяльності людиною і відчуває її вплив. У зв'язку з цим був створений новий науковий напрямок в геологічній науці — екологічна геологія, яка має в основі фундаментальні положення геологічної науки з урахуванням екології, розробок технічних і економічних наук, правових положень. Предметом вивчення екологічної геології є літосфера, гідросфера та атмосфера.

На третю річницю існування журналу припало 140-річчя від дня народження першого президента Академії наук України академіка Володимира Івановича Вернадського. Тому редколегія журналу присвятила 6 номерів видання 2003 р. вшануванню пам'яті великого вченого. У першому номері за 2003 р. на шпальтах журналу до читачів з нагоди ювілею звернувся президент НАН України академік НАН України Б.Є. Патон. У своєму зверненні він підкреслив, що у вирішенні різновідніх проблем сьогодення важливу роль і місце посідає сучасна наука. Вона покликана сприяти більш глибокому розумінню зростаючої складності взаємозв'язків суспільства з природою, бо майбутнє людства в ХХІ столітті нерозривно пов'язане із збереженням глобальних природних систем та забезпеченням підтримання на цій основі всіх форм життя на планеті. Це потребує розробки ґрунтовної наукової основи подальшого технологічного розвитку суспільства, його рішучої переорієнтації на менш забруднююче виробництво, підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу.

У наступних номерах видання публікувалися статті дослідників України, Росії та інших держав, присвячені місцю ідей Вернадського у розвитку гіпотез виникнення життя на Землі, започаткуванню ним нових наукових напрямків — радіології, біогеохімії, вчення про біосферу та ноосферу,

впливу видатних постатей того часу на формування Володимира Івановича як особистості та вченого, висвітлювалася його педагогічна та громадська діяльність, проводилося знайомство суспільства з новими книгами про науковий та життєвий шлях В.І. Вернадського тощо. З цього часу неодмінним брендом обкладинки журналу є портрет академіка В.І. Вернадського з його пророчими словами: «В беспощадной борьбе государств и обществ побеждают те, на стороне которых стоит наука и знание».

Журнал виходить як в паперовому друкованому варіанті, так і електронному. Він має свій сайт (<http://www.eko.org.ua>), на якому зацікавлена особа чи представник будь-якої установи можуть ознайомитися зі змістом та резюме статей відповідних номерів журналів, що вийшли на даний час. Після перегляду, якщо є необхідність, можна замовити статтю, в якій виникла потреба, або журнал та оформити підписку з будь-якого місяця починаючи з номеру на вибір.

Редакція має електронну адресу (E-mail: eko@eko.org.ua), за допомогою якої читач може підтримувати зв'язок з нею та надсилати матеріали для публікації. Крім того, кожний член редколегії має поштову скриньку, завдяки чому відбувається оперативне спілкування між членами редколегії та дописувачами і рецензентами статей, що подаються до друку в журналі.

Однією з новацій видання став варіант цільового випуску журналу. Прикладом такої спроби є № 5 за 2005 р. Він присвячений розгляду проблем ресурсів і запасів корисних копалин (методологічні, методичні, законодавчі, економічні, екологічні та технічні аспекти). Присвячення цілого номеру журналу питанням раціонального використання ресурсів надр та геолого-економічної оцінки родовищ — наагальна необхідність сьогодення у зв'язку з процесами, які відбуваються як в Україні, так і в усьому світі. Внесення на обговорення питань, які визначають стратегію як подальшого удосконалення державної експертизи родовищ, так і подальшого розвитку нормативно-правової бази держави в галузі використання надр, є вкрай необхідним.

Серед багатьох тематичних розділів журналу одне з провідних місць займає морський геологічний і геоекологічний напрямок. За п'ять років у 30 номерах науково-технічного видання опубліковано всього понад 400 наукових статей, рецензій, повідомлень, матеріалів нарад та наукових дискусій, з яких 44 публікації

(2001 р. — 4; 2002 р. — 14; 2003 р. — 7; 2004 р. — 5; 2005 р. — 14) присвячено геоекологічним проблемам морських акваторій або зон стику суша — море.

Зазначимо, що взагалі перші опубліковані наукові праці в цьому напрямку належать спільно вченим України (Ю.Д. Шуйський, Г.В. Вихованець — Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова) та Росії (О.І. Рябкова, О.В. Басс — Калінінградський державний університет), які з'явилися в третьому номері журналу за 2001 рік. Коло авторів наукових статей дуже широке, спектр їх — від співробітників науково-дослідних установ і викладачів вузів до аспірантів та інженерів.

У цих статтях висвітлюються як загальні проблемні питання, так і регіональні. Низка публікацій присвячена розгляду будови узбережжя Азовського і Чорного морів (Ю.Д. Шуйський, Г.В. Вихованець та ін.), антропогенному забрудненню вод та донних відкладів регіону (Н.П. Осокіна, О.Ю. Митропольський та ін.), розподілу хімічних елементів в донних відкладах та зависіс (О.Ю. Митропольський, Є.І. Наседкін, С.М. Довбиш, С.Д. Караканза, С.В. Кадурін, В.А. Волков та ін.), рельєфу та стану ландшафтів дна (В.Х. Геворгян, О.В. Омельчук, С.Б. Ковальов, В.І. Мельник, Є.П. Ларченков, С.В. Кадурін та ін.), методичним питанням (В.О. Ємельянов, О.В. Чепіжко, М.В. Дідковський та ін.), технічним засобам (В.Х. Геворгян, С.П. Ольштинський), історії науки та техніки (С.П. Ольштинський, В.П. Усенко, С.Г. Половка) тощо.

У ювілейному номері (№ 6, 2005 р.) направ морської геології та геоекології представлений п'ятьма публікаціями. У них розглянуто проблемні питання Азово-Чорноморського регіону, опубліковано рецензію проф. Є.П. Ларченкова на перший в Україні підручник з морської геології «Основи морської геології» (автори — О.Ю. Митропольський, О.М. Іванік, видавництво ВПШ «Київський університет», 2004) та висвітлено внесок В. Г. Бондарчука в розвиток морської геології в Україні.

Не залишилися поза увагою актуальні питання взаємодії стику суша — море, де автори наукових публікацій на шпальтах журналу доводять до широких верств населення свої науково аргументовані погляди на ту чи іншу проблему та пропонують шляхи її вирішення. У статті заступника директора Дунайського біосферного заповідника В.А. Федоренка зроблена спроба комплексного розгляду однієї з найбільш резонансних екологічних проблем в історії незалежності України — відновлення судноплавства

на нижньому Дунаї шляхом будівництва каналу Дунай — Чорне море через заповідне ядро Дунайського біосферного заповідника — гирло Бистре. Автор аналізує правові, політичні, соціально-економічні, екологічні, моральні аспекти цієї проблеми через призму співвідношення національних і відомчих інтересів, вирішення завдань економічного відродження українського Придунав'я і забезпечення збереження унікальних заповідних комплексів дельти Дунаю як світового природного надбання.

Автором переконливо показано, що обраний варіант будівництва судноплавного каналу через заповідну зону біосферного резервату є яскравим прикладом авторитарної реалізації минулою політичною владою важливого господарського проекту. Вольове рішення виупереч науково обґрутованим більш оптимальним пропозиціям не тільки негативно вплинуло на імідж України серед авторитетних міжнародних екологічних організацій, у міжнародному екологічному русі, але й завдало реальних екологічних збитків.

Викладачами Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова Ю.Д. Шуйським, Г.В. Вихованець і О.Б. Муркаловим представліні результати роботи комплексної експедиції вузу в 2003 році (керівник теми — проф. В.А. Смінтина) по дослідженю берегів о. Змійний в Чорному морі. У статті наведені матеріали досліджень, стисла історія вивчення берегів о. Змійний, зроблено аналіз геологічної будови берегів та підводного схилу моря, їх морфології та динаміки берегів і розглянуто о. Змійний як джерело осадового матеріалу, зроблено висновки, що Змійний є саме островом, а не скельним абразійним останцем. Тому терitorіальні претензії з боку Румунії є безпідставними.

Співробітниками ІГН НАН України (Г.І. Рудько, О.В. Коваленко) розглянуто умови і фактори розвитку зсуvnих процесів на узбережжі Азовського моря. Аргументована необхідність використання методу гармонічного аналізу та експертної оцінки для територій, що досліджуються.

Завершуючи огляд основних здобутків науково-технічного журналу «Екологія довкілля та безпека життедіяльності» за 5 років, широко бажаю редакції та редколегії наснаги в їх нелегкій і сумлінній праці, виданню — довгих років процвітання.

С.Г.Половка,
канд. геол. наук